

ROMAN V SVETOVNI KNJIŽEVNOSTI

Izraz roman (iz lat. romanus-romanski), je nastal šele v srednjem veku. Najprej je pomenil vsako prozaično delo, ki ni bilo napisano v latinskem, ampak v ljudskem, romanskem jeziku, kmalu pa izmišljene zgodbe o viteških prigodah in ljubezni, ki so jih začeli pisati v teh jezikih.

Danes nam pomeni obsežno pripoved v prozi (izjemoma lahko v verzih, to pa je že skoraj ep; v romanu se junak življenjsko in duhovno razvija, v epu pa je že razvit).

Roman pripoveduje o usodi enega ali več oseb ne iz junaškega mitičnega ali zgodovinskega sveta kot ep, temveč iz stvarnega sedanjega sveta, o prigodah, družbenih nezgodah, zlasti pa o notranjih doživljajih, ki spremljajo takšne dogodke.

Roman v stari Grčiji:

obsežne zgodbe, ki so pripovedovale o ljubimcih. Ti romani so začetek ljubezenskih romanov (npr. Heliidotrov romam Etiopske zgodbe), poznali so še pastirski roman (Zgodba o Dafnisu in Hloi) ter fantastično-pustolovske zgodbe (Apulejev Zlati osel)

Srednji vek in renesansa:

od 12.stol. dalje so najprej pisali viteške romane, v katerih so imele veliko vlogo krščanske ideje ter viteške prigode in ljubezni (Roman o Tristanu in Izoldi). Najprej so bili spesnjeni v verzih, nato pa v prozi.

Renesansa je prevzela ta tip romana, pridružila pa mu je nove pastirske, satirične po antičnem zgledu ter potepuške romane. Najbolj znana sta Rabelaisov Gargantua in Pantagruel ter Cervantesov Bistroumni plemič Don Kihot (parodija na viteške romane).

Klasicizem in razsvetljenstvo:

razvije se pustolovski roman (Daniel Defoe-Robinson Crusoe, Voltair - Kandid, Jonathan Swift - Gulliverjeva potovanja). Pustolovske romane pa so pisali tudi v poznejših časih, tako je Karl May v 19.st. opisoval divje necivilizirane narode.

Fantastične romane pa je v tem času pisal Julies Verne (2000 milj pod morjem).

Predromantično obdobje:

Rousseu napiše pod vplivom racionalistov npravstveno-kritični roman Nova Heloiza.

V tem obdobju se razvije tudi sentimentalni roman, kjer so pomembna zlasti razpoloženja notranjosti in v naravi (Goethe - Trpljenje mladega Wertherja).

Med romantiko in realizmom:

prehod od subjektivnega domišljjskega slikanja k objektivni stvarnosti pa je zgodovinski roman, ki ga je zasnoval Walter Scott - Ivanhoe.

Posebna vrsta zgodovinskega romana je biografski roman (npr. Stefan Zweig napiše biografijo Marije Antoniette) ter avtobiografski romani.

Realizem:

nastane tradicionalni roman. Novi tipi romana: družbeni, socialni, proletarski, kmečki, vojni in drugi. Z obravnavo snovi je pogosto segal prek posameznega romana v cikle ali zelo obsežne romane, podobne epopejam.

Honore de Balzac je osnoval družbeno ali socialnoproblemski roman Oče Goriot (razčlenjuje dogajanje v družbenem življenju). Romantično-realistične družbene romane piše Dickens - Oliver Twist.

Psihološki roman je Rdeče in črno, v katerem je Stendhal analiziral francosko družbo po revoluciji.

Roman-epopejo Vojno in mir je napisal Tolstoj; zajeto je hkrati zgodovinsko, junaško in zasebno življenje take razsežnosti, kot ga je prej opisoval ep.

Gogolj upodablja sodobno rusko podeželje v romanu Mrtve duše.

Turgenjev je z romanom Očetje in sinovi ustvaril roman o novi demokratični revolucionarni generaciji.

Dostojevski v romanu Zločini in kazni obravnava stališče moralnega nihilizma (če ni Boga, je vse dovoljeno, tudi umor, če je sredstvo za doseganje lastne sreče. Edini izhod vidi v vrnitvi v krščanstvo, k evangelijski morali usmiljenja in ljubezni).

Naturalizem:

Naturalistični družbeni roman razčlenjuje najintimnejša človeška čustva in strasti, poudarja pomen in upravičenost nagonskih človekovih dejanj in raziskuje bolezni posameznika in družbe. Najvidnejši predstavnik je Zola (ciklus 20-ih romanov Rougon - Macquartovi: Beznica, Nana...), poleg njega pa sta predstavnika še Goncourt - Germinie ter Maupassant - Njeno življenje. Ti romani se do skrajnosti oklepajo načela, da je človek določen z dednostjo, okoljem in zgodovinskim trenutkom.

So eksperimentalni, saj pisatelj opisuje ljudi tako, da se njihova usoda kaže v teh novih zakonih filozofov pozitivistov.

Književnostne smeri 20. stoletja:

razvijajo se mladinski romani, začetnik je Sienkiewicz - V puščavi in goščavi,

detektivski romani: Poe - Detektiv Dupin, Doyle - Sherlock Holmes,

fantastični roman: Oscar Wilde - Slika Doriana Graya,

socialistični roman: ima največ predstavnikov med Rusi, npr. Gorki - Mati.

Moderni roman:

je po zgradbi bolj razbit, nejasen, podoba stvarnega sveta ni več sklenjena, središče vsega je v junakovi zavesti, kjer se zrcalijo življenjski položaji, dogodki in svet: Proustovi romani iz cikla Iskanje izgubljenega časa, Kafka - Preobrazba, Joyce - Ulikses.

Hemingway - Zbogom orožje in Faulkner - Krik in bes sta že bližje eksistencializmu.

Eksistencializem:

eksistencialistični roman: Camus - Tujec, Sartre - Zrela leta, Malraux - Kraljevska pot. V ospredju je tema absurda med človekom in svetom - človek teži k popolnosti, sreči, svet pa mu je ne daje, zato je absurdno.

Novi roman:

nastane sočasno z absurdnim gledališčem (1950/60). Nadaljuje izročilo prejšnjih modernih romanov, opis zavesti skuša nadomestiti z opisom stvarne predmetnosti: Robbe - Grillet v romanu Videc, Michael Buton - Modifikacija, Beckett - Molly.